

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: Szokolay Béla

Cím: Gách István pasaréti műtermében

Forrás: Magyarország

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Gách István

Idő

"1924"

Személy

Gách István pasaréti műtermében

— A Magyarország tudósítójától —

Pasaréten már nagyon csipős az ős. A Gách István udvarában harcias kedvek fogadnak. Fialat kecske pajzánkodik, öreg haragos pulyka berzenkedik az ajtó előtt, az ut tengelyében, egy hatalmas gránátvető katona szobra áll — mintha a bejáratot védené.

Az egész épület egyetlen nagy műterem. Két-háromszoros életnagyságu szobrok szinte elvesznek ebben az irdat-

A Kossuth-csoport

lan térben. Középen áll Hadur rettentő alakja. Öklében láthatatlannal beszorítva tartja haragos nyilait. Oldalt vágató hadimének, hárciszekér a szabadság géniuszával, Kossuth alakja mögött rajongó, forró tömeg zárkózik és ülelkezik egybe, Petőfi extáttikus égrenézéssel... És minden óriás nagyságu. Lázadt gigászok és haragos istenek lélekzetével teli teremben eltévedt butorok: asztalok, székek, sezlónok.

Hadur mögött az ablak alatt egy papírszoba van elkülönítve. Egy jókora teremnyi skatulya.

— Ez a téli műterem. Odabenn jó meleget lehet csinálni. Ugy, hogy a tavaly egész télen át ott dolgoztam, modell állt — nem volt egy cseppet sem hideg. Oda most, boesás meg, nem vezethetek be, nagy felfordulás van. Meg aztán ott áll egy készülő szobrom. És az ilyen készülő szobrok olyanok, mint a primadonna. Szeretnek jól elkészülve, előnyös világításban és szép miliőben a közönség elé lépni.

— Ezek a nagy darabok a Szabadság-szobor részei. Hogy mi lesz velük? Azt én is nagyon szeretném tudni. Egyelőre az egész emlékmű alszik. A hiba csak az, hogy itt az egész műtermet elfoglalják. Mozdulni se lehet tőlük. Be kéne fejezni. Igen, de az ma sok, sok vagyomba kerülne. Hiszen ez lett volna Magyarország legnagyobb emlékműve. 22 méter magas. Magának Hadurnak a szobra 9 méter, a mellékalakok is há-

romszoros életnagyságnak volnának. Rettentő pénz volna az ma! Hiszen én ajánlom a legjobban, hogy elmulnak a férnéveim, a legerősebb, legtehetősebb korom és éppen ezt a szobrot nem lehet befejezmem.

Valaki keményen kopogtat az ajtón. Márton Ferenc dobban be.

— No, csak vallasd meg azt az urat, én addig szétnézek. De ne politizáljatok, mert ahhoz ti nem értetek.

Csak úgy odaejtí a szavakat és elmegy a nagy szobrok közé.

Nevettünk.

— Igaza van Ferinek. Ne politizáljunk. Ne a politikajárvány rettentő

energiáját eszi meg a művészeknek. Azt hiszem, hogy a munkanélküliség kergette bele őket. A »morbus hungaricus«-nak egy válfaja. De hála istennek, tán már tulvagynak rajta. Én legalább is tul vagyok. Mostanában ha nincs más dolgom, festegetek. Itt vannak a képeim. Hűvösvölgyi, zugligeti tájak és néha egy-egy kompozíció.

Ezek a képek csodálatosan szép festői látással készültek.

— Az ember azt várna, — mondom — hogy a szobrász inkább grafikus legyen, de ezek a képek meglepően pittoreszkek.

Márton Ferenc hozzánk jön:

— Pista, kérlek — lehetne azt a bigás fiatalembert egy kissé oldalt fordítani? Ezzel a táltossal együtt akarom lerajzolni s ha egy kicsit oldalt kaphatom, kifejezősebb és a vonala is szebb. Ugy, ugy, jó is lesz. Milyen gyönyörű! A kutyafáját, miesoda finomságok vannak

ezen a gipszen, persze a por is. Halld, le ne poroltasd a gipszszobrokat soha se! A por, ami finoman ráül, csodálatos finomsággal emeli a plasztikát is és nagyon szép tónusokat ad. Szerencsére elég durva papírt hoztam magammal.

Leül és rajzol. Közben egy-egy dörögő megjegyzést tesz. Gáccsal tovább barangolunk.

— Ez a kis kép a moszkvai Kreml. Ott festettem fogságban. Ugye milyen meseszerű. De ez még semmi. Turkesztánban, Szamarkand vidékén állanak elhagyott templomok, amik a földtől, fel a csucsukig színes kerámiával vannak burkolva. Olyan esillogók, színesek, hogy az európai képzelet megbénul a látásukon...

Az én érzésemben mindig szentelt az a föld. Végtelen sivatag. A nap tüzeiben szikrázik a homok. És ezt az elszomorító egyhangúságot tavasszal a legtarkább csoda váltja fel. Két-három hétre valóságos tulipánszőnyeg a sivatag. Fekete,

vörös, sárga minden szín és minden árnyalat...

Egyszer találkoztam egy kirgiz családdal. Ki tevéen, ki lovon, szekéren, mentek, csak egy toronyirányában. És körülöttük ott szaladgált egy pumi kutyta.

Ezért, ezekért a dolgokért szent föld az ott. Olyan csodálatos misztikus erő, hit, vagy sejtés a magyar ember számára: az őshaza...

Műteremrészlet Gách Istvánnal

— Mikor hazaérkeztem, az agyagos pincében még nedves volt az agyag. Itt a műteremben az utolsó szegig úgy feküdt, mint hat év előtt, mikor elmentem. Annyi életkedvet, erőt és készülődést hoztam magammal, mintha megifjodva, ujan jönnék az őshazából. És itt minden szomorú tétlenséggé változott bennem.

Közben Márton elkészült a rajzzal. Teáztunk, tréfálkoztunk:

— Sokszor sajnálom, — mondja Gách — hogy egy olyan természetes számavárt

nem hozhattam el magammal. Milyen jó volna, ha most itt a középben forrna, buzogna...

— Igen, és füténé ezt a műtermecskét. Télen, barátom, megfogsz fagyni. Vagy tán beköltözzöl a skatulyába?

— Dehogy, nem olyan veszedelmes a dolog. Azt hiszem, a magyar művészek mindennél fagyállóbbak. A tavaly is itt dolgoztam, s még sincs semmi bajom.

— De foltoztasd meg a papírfalat. Ugy látom, hogy az egerek kikezdték.

— No az már igaz. A kettős papírfal között igen jól élnek a vidék egerei. Persze, a papír pattog és harsog.

A Génius és az egyik hadi mén a „Szabadság szobor”-ról

Márton Ferenc ismét rajzhoz ül. Mi ott állunk a háta mögött és nézzük. Később Gácsi is odaülte. Ezalatt körülnézek. Keresem a szavakat a Gácsi szobrászkarakteréhez: Erő, kétségtelenül hatalmas erő van minden szobrában.

Az erejének van valami érintettség szinte naiv színe. Olyanná teszi az erejét, mint amit úgy szoktak nevezni: csere erő. Pedig budapesti születésű, nem vidékről hozta magával, de sok mindenen át, amit megélt kitisztult és leegyszerűsödött az ereje. Néhol egy-egy megfelelő alkalmon leszelidül, lággyá, puhává olvad. Női testek formáin, enyhült életörömét, a férfiharcból leengesztelődött kedvét fejezi ki. Ami manapság a legritkább az óriási koncepciója, ami nem csak a kompozíció külső nagyságát jelenti, hanem a kisebb dolgaiban is megjelenő monumentálitás iránti érzékét. Nem csak a Szabadság- emlékműre gondolok, amit Szamovolszkyval közösen csináltak, hanem több apró szobrára, amiket régebb láttam: »Eszter», »Birkózók» stb. és a festményel.

Még egy csésze teát iszunk, beszélgetünk. Gácsi nagyon szíves házigazda, mire elindulunk öreg este van.

Szokolay Béla